

DISTINCTIO IV.

De Contractibus Onerofis.

QUESTIO I.

De Mutuo, & variis ipsum concernentibus.

SUMMARIUM.

- 1 Ratio Ordinis.
- 2 Mutuum duplicitate accipitur.
- 3 Mutuum ex Contractu, quid?
- 4 Declaratur eius definitio.
- 5 In Mutuo dominum retransfertur in Mutuatorum.
- 6 Qui possit Mutuum dare, vel accipere?
- 7 Civitas, Ecclesia, Monasteria &c. quan-
do obligantur ex Mutuo?
- 8 Filii familiæ mutuo accipientes sine con-
senso parentum, juriuntur s. c. Ma-
cedoniani.
- 9 Limitatur hoc in pluribus casibus.

10 Post Contractus gratuitos, nec non &
Testamenta, agendum restat de Con-
tractibus onerosis, qui magis proprie sunt
Contractus, ut pote reciprocum hinc inde
obligationem continentis. Agitur autem in
primis de Mutuo, ex quod Mutuum sit uti-
vel velut fides Ustarum, quarum notitia
necessaria est ad omnes proponendum. Contra-
ctus sequentes, ne in illis utræ vitium ad-
miceatur. Et quidem

2. *Mutuum* sic dictum est, quasi *ex meo*
suum. Et interdum significat plam rem, que
mutuo traditur, interdum vero ipsum con-
tractum Mutui: & in hac posteriori accep-
tione ferme est in praesenti de Mutuo.

3. CONCL. I. *Mutuum*, ut lumen pro ipso contractu seu mutatione, recte defini-
bitur, dicendo: *Mutuum* est traditio rei,
numero, pondere, vel menura constantis,
facta eo animo, ut statim fiat accipientis,
cum obligatione, ut similes in specie & bo-
nitate restituatur. Ita definiuntur ex I.
Mutuum, ff. *Sicervum petatur*, & tradit *Lefsius*
I. 2. de *Ust.* & *Jure cap.* 10. n. 7.

4. Dicitur, *traditio rei*: quia mutuum
perficit traditione, & ante actualiæ rei
mutuæ traditionem non censetur esse

Mutuum. Et additur, *rei numerus, pondere*
vel mensura constantis; quia in hujusmodi rebus
fieri solet Mutuum, ut in vino, olio,
frumento, pecunia numerata, ære, argen-
to, auro. Dicitur ulterius, *facta eo animo,*
ut statim fiat accipientis; quia mutuum dic-
tur, quasi *ex mutuo*; ita enim a me tibi
datur, ut ex meo tumu habeas. Et additur, *cum*
obligatione, ut similes in specie restituatur; si
enim reddenda sit res alterius speciei, non
erit Mutuum, sed *Pernutatio*, prout fieri,
si pro vino misli daret frumentum. Quod si
vero eadem numero res foret restituenda,
etiam non esset Mutuum, sed *Commoda-*
tum, vel *Depositum*, prout notatur, i.e. *les*
mutuum, ff. *certum peccatum*, & alibi.

5. CONCL. II. In mutuo rei date domi-
nium transferunt in Mutuatorum; unde si
res mutuata pereat, quoconque tandem cati,
aut infortunio, eadem perit Mutuari. Ita
est, *I. mutuum*, ff. *Sicervum petatur*: effigie
communis. Ratio est: quia quelibet res
domino suo petet, atque in mutuo datum de
meo fit tumu, ut ipsum nomen significat; ergo
transferunt dominium rei in eum, qui
rem mutuo accepit, qui dicitur *mutuari*.

6. CONCL. III. Omnes, qui contrahe-
re possint, etiam mutuum dare, & acce-
pere possint. Ita communis, & patet ex ter-
minis: quia contrahere ut sic tangam gen-
nus, complectam sub leones Contractus,
& consequenter etiam mutuum. Solum duo
valde notabili quod propositum sunt ad-
denda: itaque

7. Notandum in primis occasione dictorum, quod Civitas, Ecclesia, Monasteria,
aliaque pia loca, ex mutuo, quo cor-
rum Receptores vel Administratores suscep-
erunt, tunc solum obligantur, si Creditor
probaverit, pecuniam in Civitatis, vel Ec-
clesiae, aut aliorum piorum locorum utili-
tatem huius conversam: alias enim soli Ad-
ministratores conveniri poterunt, non vero
Civitas, vel Ecclesia. Ita Lud. Engel-
tit. de *Padis* n. 43, idque definiuntur ex I.
Civitas, ff. *certum peccatum*, juncto cap.
de *solutionibus*, cum *concordantibus*.

8. Notandum ulterius, de Filii familiæ
pecu-

QUEST. II. Quid sit Ustara, & quo Jure prohibita. 293

peculiariter esse constitutum in jure Civili
per Senatus consilium Macedonianum,
quod si filii, sine consentia parentum, pe-
cuniam mutuo accepterint, neque ipsi, ne-
que parentes ipsorum tenentur eam solva-
re, sed possunt contra excipere per dictum
Senatus Consilium Macedonianum. Et
hoc privilegium factum est non tam in favo-
rem filiorum, quam parentum, quorum
vita filii indubitate, in hereditate par-
terea potest debita contra solvente:
quod quidem privilegium habet locum eti-
am in Foro interno, seu Conscientie.
Lefsius lib. 2. c. 20. n. 8. *Hericus disp. 3. de*
Contractibus n. 5. *Sanchez, & alii.*

9. Limitatur hoc I. Nisi filius habeat
bona Cafrena, vel qualis cafrena; nam
tunc ipse ex his tenetur solvere; non
potest uti exceptione S. C. Macedoniani. Limi-
tatur II. Quando filius publice putabatur
esse sui iuris. Limitatur III. Si filius familiæ
mutuo accepto non pecuniam, sed renta
aliam, ut triticum, vinum, & similia: nam
lex solum loquitur de Mutuo pecunia.
Limitatur IV. Si pecuna verba sit in
commodum parentum; aut hi soli hinc
pecuniam a filio acceptam solvere. Limi-
tatur V. Si pater debitus est cum secundum
rectam rationem suppeditare: ita si filius
ab his causa Studiorum accipiat Mutuum
necessarium, ut vivat, vel libros emat,
etc. nam hujusmodi expensis secundum
rectam rationem tenentur parentes facere.
Limitatur VI. Si filius iuravit se soluturum:
nam tunc non potest uti exceptione S. C.
Macedoniani, sed tenetur solvere, quando
commodo potest: quia omne iuramen-
tum servandum est, quod sine peccato ob-
servari potest.

QUESTIO II.

Quid sit Ustara, & quo Jure pro-
hibita?

SUMMARIUM.

- 10 Ustara varie accipitur.
- 11 Ustara, quid?
- 12 Nomina lucri ustauri, quid intelligatur?
- 13 Id debet provenire vi Mutui.
- 14 Ustara expressa, & Ustara pallina, seu
virtus, quid?
- 15 Ustara sunt prohibita Jure cum humano,
cum Divino.
- 16 Solvitur parabolæ Patrifamilias.
Rainffuel. Theol. Moral.

17 Deus, an concesserit Judais exercere
Ustaras?

18 Alia reponso, & melius.

19 Ustara etiam Jure naturali illicita est.

20 Solvitur infamia.

21 Disparitas magna inter Contractum La-
cianum, & Mutui.

22 Ustauri non comparat dominium rei
ustauri.

23 Quid de pecunia ustauria?

(a) Tract. 7. Diff. 5. n. 28. & 29.

24 Panis Ustauriorum.

25 Ustara varie accipitur. Primo qui-
dem, prout idem est, ac utis. Deinde pro commode, five fructu ex rei
utriusque proveniente; prout Cicero i. de sena-
tibus, at: *Terra nangquam sine ustura redi-*
ut, quid accepit. Denique sumitur Ustara,
ut idem est, ac lucrum ex mutuo; & alio
nomine *Fatus* dicitur: & in hoc sensu pro-
cedit prafens *Quatio* de Ustara. Quæ ad-
huc duplicitate accipi potest, nempe vel
pro ipso lucro ustaurio, prout dicitur quis
solvere Usturas; vel pro pacto, de lucro
temporali supra sortem reddendo precise
ratione mutui.

26 CONCL. I. Ustara est lucrum immedi-
atum ex mutuo proveniens. Ita communis
Doctorum, quoniam Ustara hic sumatur
pro ipso lucro ustaurio. Quod si vero Ustara
accipitur pro contraetu ustaurio, tunc ustura
aliquid non est, quam Mutuatio cum pacto
expresso, vel implicito recipendi aliqui-
sum tempore ratione mutui.

27 Dicitur, *ustara est lucrum*: ubi no-
mine lucri intelliguntur quolibet tempore,
ac prezzo estimabile, quod ultra sortem mu-
tuato datum accipitur, quasi ratione mutui ex
obligatione, seu pacto expresso, vel tac-
ito, debitus fit: ita notat D. Thom. 2. 1.
q. 78. art. 2. communiter recipens, &
delimitur ex*Si feneravisi*, & seqg. 14. q. 4.
28 Dicitur ulterius *immediate*: id est,
ex pacti mutatione. Si enim Mutuarius
propria sponte aliquid tribuat, aut viceversa
oblig-

obsequium mutuantur prastare velit ex mera benevolentia, liberalitate, sive gratitudine; aut ex ipse allicienda mutuantur ad contumandum mutuum, non est Usura, dummodo illud non exigatur tanquam debitum. Additur tandem ex mortuo provenient: quia Mutuum est unica veluti sedes Usurae, c. i. & seqq. 14, q. 3. Unde si quis lucrum acquirat ex Locatione, Conducione, & similibus Contractibus, Usuram committitur, quia tale lucrum non proveniat ex Mutuo. Ut autem confiteretur lucrum ex vi mortui provenire, requiritur, ut vel expressè vel tacite Mutuarum intendit. Mutuarium ex vi pati mutationis obligare ad hujusmodi lucrum praestandum ultra fortius principalem.

14. CONCL. II. Usura recte dividitur in expressam, & tacitam seu palliatam. Ita communis & patet explicando terminos. Et quidem Usura expressa dicitur, quando expresse exigitur pretium pro mutuo: ut si quis dat mutuo centum florenos ex pacto, ut post annum reddantur sub centum, & tunc vel ultra. Usura palliata, tacita, seu virtualis est, que committitur in contrahendo Mutui, non formalis, & expressi, sed alterius contraclii nomine, ac specie, vel paliio occultata: ut si mercator ob solam dilatationem solutionis precii (fecit, si ratione lucri cessavit, vel danni emergentis &c.) merces multo carius vendat; nam hoc in realiis non est, quam emptori mutuam dare pecuniam, post aliquod tempus cum auctario recipiendam quod reprobat. c. In civitate, de Usuris. Aliud exemplum Usura palliata habetur in contractu Moharez, de quo n. 26. & 27.

15. CONCL. III. Usura non tantum Jure humano Ecclesiasticum, sed etiam Divino sunt prohibita. Ita unanimis Catholicorum Doctorum & habetur aperte in Jure Canonico, quod non nullum subgravissimum peccatum prohibet, sed etiam e. superero, de Usuris, expressè dicit, quod Usuram crimen urinque Testamenti pagina desegnare. Quinimum pertinaciter affectans, exercere Usuras non esse peccatum, velut hereticus ei paniendus; Clem. un. de Usuris. Porro, quod Usura etiam Jure Divino fuit prohibita, clare definitur ex S. Scriptura. Nam Leviticus c. 25, dicitur: Ne accipias usuras ab eo, nec amplius, quam dedisti. Et infra: pecuniam tuam non dabis ei ad usuram. Item Ezechielis cap. 18. Propheta inter preceatores numerat ad usuram dantem, & am-

plus accipientem. Et Luca 6, ait Christus: Beneficere, & mutuum dare, nihil inde sperantes, & alibi.

16. Dices I. Christus in parabola Patri-familias peregrinis proficiens, ut habetur Luca 19, servis suis talenta dedit ad negotiandum, & servo nequam, & recidenti pecuniam in sudario, exprobavit, cumque gravissime puniri precepit, quod pecuniam suam non dederit nummularis, hac addita causa: Et ego videntur cum usuris exegisse me, ergo non est intrinsecus malum, aut lege Divina prohibitum, accipere Usuras pro pecunia mutuata. Resp. negando contestuantem: quia, ut communiter respondent Doctores cum D. Thoma 2, 2, q. 87, art. 1. Usura ibi metaphorice sumitur pro augmento & superercentia bonorum spiritualium, seu pro bona applicatione talentorum naturalium nobis a Deo concessorum: has enim a nobis Deus exigit, volens, ut de die in diem in bono proficiamus; siquidem in via Domini non proficeremus, deficeremus.

17. Urgebis: Deus omnium Iudeus conciliet Usuras exercere Deuter. 23, decens: Ne fannerabis fratrem tuum ad usuram, sed alieno; ergo Usura non sunt intrinsecus male, neque prohibite. Respondent aliqui cum D. Thoma loc. cit. Iudeus suffit olim concilium exercere Usuras erga alienigenas, non tanquam licitum, sed permissibile ad evitandum magis malum, ne sollicitet a suis fratribus Usuras acciperint: cum horum malum avaritia dedisti.

18. Alivero dicunt, & quidem melius, Iudeus suffit licitum exercere Usuras erga Gentiles, eo modo, quo eisdem concilium fuit Exod. 12, ut Agyptios spoliare vadis argenteis, & aureis, ac velibus sibi coniundatis: quatenus nempe Deus, qui est universorum Dominus, dedit Iudeis dominium in bona Agyptiorum iustice fravantium, ac in alia bona Gentium, utpote hostium suorum, quos proinde iuste poterant spoliare rebus suis, & has ratione Mutui dati sibi acquirent, utpote iuste dominii a Deo sibi concessi jam suas. Unde siicut Iudei, spoliando Agyptum, non considerant furturn; ita nec considerant Usuras, accipiendo forus pro mutuo ab infidelibus: cum utroque est (eram scilicet datum emergente, & lucro cessante &c.) licet posuit pecuniam exigere, negatur. Remutuare, est pretio estimabile pro parte remutuandi: quasi iste proacta remutatio a se facta (eram scilicet datum emergente, & lucro cessante &c.)

19. CONCL. IV. Usura etiam Jure naturali illicita est, & prohibita. Ita Doctores Catholici communiter. Ratio est: quia accipiendo Usuram pro rebus nisi consumpti.

Quaest. II. Quid sit Usura, & quo Jure prohibita. 295

peibus, puta, pro vino, oleo, pecunia &c. mutuo dati, vel venditor id, quod non est tuum, vel eadem res bis venditor: atqui utrumque est injustum, & Jurinaturali repugnat, cum in contractibus humanis reguratur equalitas dati & accepti; ergo. Major declarat: quia mutuum alterum centum florenos, vel centum modios tritici, transfert dominum pecunia vel tritici in aliis, ac tantum tempore recepturus est, & sicut equalitas. Si autem post annum ultra hanc forem exigit quinquaginta alios florenos, aut, sibi refutari vult eandem ram bis vel vendit, quod amplius non est suum, cum dominum Mutui transfert in Mutuarium. Arqui utrumque horum repugnat Jure naturali: ergo.

20. Nec potest dici, quod pro usu fortis, v.g. pecunia, vel tritici, possit peti lucrum, prout fit in Locatione. Nam contra est. Usus seu utilitas rei, periret ad dominum: sed Mutuarium est dominus rei mutuatae, ut patet ex dictis, ergo ad Mutuarium periret etiam usus rei mutuatae, & non ad mutuandum: & consequenter hic ratione plus concessio potest licite & iuste quidquam exiger ultra forem principalem, cum usus rei non amplius sit suus.

21. Neque obstat ad dictum exemplum de contractu Locationis, cum sit maxima dissimilitudo inter contractum Mutui, & Locations. Nam in hoc contractu Locatio mater dominus rei locata, & consequenter utilitas ex re invenia. Conductore percepit etiam ipsum respicere debet: fecit fit in Mutuo, ubi ex meo tuum fit. Praterea Locatione est talium rerum, quae permanentes usum & utilitatem affuerint: pecunia autem ex sua natura sterilis est, unde maxime præter naturam est, ut in seculo numerusnum priari.

Sed dices: Remutuare, est pretio estimabile; ergo etiam mutuare est: & consequenter licite pro hoc exigit aliquod ultra forem. Antecedens probatur. Mutuare cum pacto remutuandi, est usurarium, ut dicitur n. 12, q. n. 25, sed non est usurarium, nisi istud efficiat quid pretio estimabile; ergo. Resp. distinguendo antecedens. Remutuare, est pretio estimabile pro parte remutuandi: quasi iste proacta remutatio a se facta (eram scilicet datum emergente, & lucro cessante &c.) licet posuit pecuniam exigere, negatur. Remutuare, est pretio estimabile pro parte re-

cipientis, sive habentis alterum sibi ex parte prævio obligatum ad remutuandum suo tempore, conceditur quidem antecedens cum sua probatione, sed negatur consequentia.

22. CONCL. V. Usurarius non comparatur dominum rei per Usuram accepta. Ita communis. Ratio est: quia deest titulus, sive iusta causa utras accipiendi: atqui sine titulo rerum domina non transferuntur; ergo.

23. Hoc tamen intelligendum, nisi pecunia usuraria cum aliis quibus acquistis permixta fuerit, ut amplius discernere non possit: nam tunc per accidentem, seu iure permissionis efficeretur sua, arg. l. si alieni, ff. de solutonibus: quia de causa etiam pecunia furtiva, alteri pecunia propria permixta efficerit recipientis, ut alibi (a) dicunt. Veruntamen hoc dominum est distractum imperfectum, & cum obligatione tantum restituendi, quantum quis per futurum vel utras acquisivit, non obstante dicta commixtione.

24. CONCL. VI. Poena Usurariorum variat iunctu in Jure statuta. I. Notorie Usurarius est ipso Jure infamis, c. Infamia, q. 7, II. Usurarius notorius non est admittendus ad Communione Altaris, id est, sumptionem sacra Eucharistia, neque eius oblationes accipienda sunt, neque ipse mortuus Ecclesiastice Sepulture trahi debet. III. Testamentum, & quavis alia ultima voluntas Usurarii manifesti, ipso iure irrita est, nisi ante mortem restituerit, quia per usuras acquisivit, vel de eorum restituitione idoneam cautionem, per pignora videlicet, aut Fidejussiones, dederit, & prout habetur. c. in omnibus, de Usuris, j. iunctio c. 2. cod. in 6.

Q U A E S T I O N E III.

An Pactum remutandi &c. Contractus Mohatra, & Montes Pietatis continent Usuram?

S U M M A R I U M.

25. An si Usura, mutuare cum Pacto remutandi &c.

26. Contractus Mohatra, quis?

27. Est illius.

28. Montes Pietatis, qui? eorumque origine.

29. Ratio morandi difficultatem.

30. Contractio nonnullorum.

31. Montes Pietatis sunt luciti, & pii.

T 4 25. Qua-

25. Quæritur I. Utrum sit usura, mutare cum pacto, arque obligatio, ut mihi vicissim remuneris, aut certum officium conferas; vel, ut ex mea officina, quæ tibi opus fuit, emas, & hujusmodi? Resp. si talia dentur solummodo ex titulo remuneracionis, aut si quis de me mutuo ob sperata hujusmodi remuneracionem, excluso alio pacto, non est usura: fecit de cendum, si ejusmodi obligatio remunerandi, officium conferendi, vel apud se merget emendi &c. in pactum deducatur; idque tanquam debitu exigitur. Pater hoc ex dicti 42. Quæst. pcc. n. 12. etiæ communis Doctorum. Unde Innocentius XI. hanc inter alias, Propositio damnavit: *Usura non est, dum ultra fortē aliquid existat tanquam ex benevolencia, & gratia iudice debitum, sed solum si exigitur tanquam ex iustitia debitum.* Hoc, inquit, iniquum, Propositio falsa & damnata.

26. Quæritur II. An Contractus Mohatra sit illicitus, ac usurarius, necne? Ubi per contractum Mohatra dictum intelligitur illa, ex qua celebratur? Quis tamen centum floreros a mercator, & mercator non vnde pecuniam mutuari, sed paratus est illi vendere merces credito, sed summo pretio, v.g. centum quinque floreros, ut eas vendat numerata pecunia, cui voluerit; & ille res sic emptas denuo offerat mercator, qui easdem emat, vel potius redimis pecunia numerata, pretio tamem medio, vel infimo, v.g. centum floreros, aut nonanginta quinque. Ita contractum Mohatræ explicat Lefsius lib. 2. e. 21. n. 130. & concordat Joannes Cardenes in Crisi Theologica ab Propositionem 40. ex damnata ab Innocentio XI. quamvis addat, quod in ea manutur crediti merces summo pretio, cum pacto ratiæ retrovendendi infinito pretio pecunia numerata.

27. Resp. Talem contractum esse illicitum. Ita novissime declaravit Innocentius XI. inter alias, Propositiones. Etiam hanc, ordinis 40. condamnando: *Contractus Mohatra licet si etiam refutetur ejusdem personæ, & cum contractu reverenditionis prævisse sit, cum intentione lucri.* Ratio est: quia talis Contractus continet usuram mentalē, vel palliatam, non hujusmodi venditio & emprio cum pacto redimendi, praestans tantum facta venditio & emprio, in effectu autem est mutuum cum lucro ex focone.

28. Quæritur I I. Utrum Montes Pie-

tatis sint usurarii, nec ne? Ubi sciendum, Montes Pietatis in Italia, & aliis pluribus locis esse usurarii, & dici *Aeraria publice constituta*, ut ad ea indigentes quæsi ad montem refugium habeant, ne magis alia Ufuria prædictum Judeis, opprimantur. Cum enim per Iudaorum immoderatus usuras (ut potest pro singulis florensis mutuo datis solent unum circiter crucigerum per singulas hebdomadas exigere, siue lucrum usurarium per anni decursum ferme exquiet fortē principalem) pauperes plurimam fuerint prepsi: plures successive celeberrimi Concionatores ex Ordine Fratrum Minorum, ut B. Jacobus de Marchia, Bernardinus de Feltri, alijusmodi Montis Pietatis publicis iuriis Concionib[us] confitunt, atque infirii fecerunt: ea primum legi, ut sub iustitia cautele rigorosus præfite ex ejusmodi Montibus gratis mutuari pauperibus indigentibus daretur.

29. Quia vero ministri talium Montium Pietatis non potuerunt gratis laborare, atque ex ipsius Montibus sufficiant congrue non poterant (nam aliquo Summa capitallis brevi defecisset) hinc postmodum pro ordine ministrorum iustificatione, & rerum ad Montis Pietatis pertinentium necessaria conservatione, sine ipsius Montis Pietatis lucro, fieri augmento, moderatum aliquid & necessarium (potius, per annum duo, centum, quatuor, aut quinque floreros in centum) a Mutuariis præstari, & exigi cooptum fuit. Si autem intra tempus proximitatis Mutuarii non solvens debitum, tum pignus vendebatur, & detracita forte, ex quoque illo adeinde, residuum de estimatione pignoris debitori restituiebatur.

30. Contradicunt multi hujusmodi Montibus Pieratis tanquam usurariis, eoque quod ultra fortē principalem quidam exigeretur: unde controversia ista ad Sedium Apostolicum iterato fuit devoluta. Verum hujusmodi Montes Pietatis per diversos successives Summos Pontifices, ac tandem in Concilio Lateranensi, Sessione 10. per Leonem X. fuerunt solemniter approbati tanquam liciti, & omni specie maliarentes, ut patet ex ejusdem Bulla, *Cum inter nonnullis, in dicto Concilio edita.*

31. Resp. Montes Pietatis liciti sunt, & pri, non obstante, quod in debitum ministrorum sufficiationem, arque ad Montis necessaria conservationem, modicum quid ultra fortē principalem exigitur. Pater

hoc.

Quæst. IV. An aliqui Tituli excusat ab Usura.

297

hoc ex definitione citati Concilii Generalis Lateranensis, & approbatione Leonis X. aliorumque Summorum Pontificum. Accedit ratio, quia quævis in hujusmodi Montibus Pietatis aliquid derū ultra fortē, id tamen non exigitur, neque datum tanquam lucrum ex Mutuo, sed pro sumptibus necessariis ad Montis conservacionem, & pro stipendiis ministrorum, qui Montem administrant, & semper parati esse debent ad mutuandum, ad pignora recipienda, custodiendaque, & confidicendo libros rationum, exteriores necessariae præstanda. Nam quia dignus *opferatur mercede sua*, ut inquit Christus *Lucus 10.* jure tales a mutuariis sufficiunt merentur, in quorum gratiam laborant, & inferunt Monti Pietatis.

Q U A E S T I O N E I V.

An aliqui Tituli excusat ab Usura?

S U M M A R I U M.

32. Ratione lucri cessantis, danni emergentis
Ecc. an in Mutuo possit quid exigit?
33. Corollarium de lucro cessante,
&
34. Damno emergente.
35. Limitatio præsumptionis.
36. Recipi aliquid ultra fortē tanquam Intercellere, quid?
37. Corollarium de periculo amitterendi fortē, aut eam difficulter recuperandi.
38. An in mutuo possit pacisci de pena solven-
da Ecc.
39. Panam nam potest impensare, nisi Sup-
erior; quomodo?
40. Pro sola carentia pecunia nihil potest exi-
git.
41. Solvitur obiectio.
42. Minus est, actionem habere, quam rem;
quomodo?
43. An auctoritate principum supremorum pos-
sit in Mutuo aliquid exigi ultra fortē?
44. Potest legi Usuris blasphemus; non tamen
excedi licet.
45. Iure Civili an approbentur Usura?
46. Quid conventionis de præciis Romani Impar-
ti, exigit quinque pro centum?
47. Alium opinio refutatur.
48. Alii sufficiunt, hanc præcise excusantes.
I. Ob contrahitum Societatis.
- II. Ob contrahitum Census.*
- Regula prædicta circa iustitiam contra-
rium.*

32. Quæritur I. An licet aliquid in Mutuo ultra fortē exige ratione lucri cessantis, danni emergentis, vel periculi fortis principalis amittere, ac hujusmodi? Resp. affirmative, prout tenet Lefsius lib. 2. cap. 20. dubit. 12. & seq. Layman, & alii fati communiter, paucis exceptis. Ratio est: quia spes lucri, quae privata Mutuarior in gratiam Mutuatarii, est præcio astimabilis (et idem dicendum de damno emergente, ac periculo amittere fortis principalis, & hujusmodi) ergo licite aliquid ratione ipsius exigit potest, ac talis compensatio in pactum deduci. Hinc.

33. Inferitur I. Quod licet aliquid ultra fortē accipere ratione lucri cessantis, si videlicet Mutuarii ex eo, quod alteri mutuum der, lucrum abescat: Veluti si mercator ex mutuo centum floreros, ex quibus aliquin sufficit negotiaturus, cum sp. intra certum tempus lucrandi quinque alios floreros, potest illos a Mutuariis ultra fortē exige: quia non dicitur petere Usuras, sed potius Interesse. & ne ipse mercator ratione mutui datex lucro sibi cessante damnum patiatur.

34. Inferitur II. Etiam ratione danni emergentis sufficit negotiaturus: si Mutuarii revera territis non mutuari: ut si mutuum des pecuniam, cum definaveras ad emendum frumentum tempore abundantia, & postea pretio major illud emere cogaris. Siquidem compendiat talis danni, Mutuarii emergenti, merito in pactum deducatur; cum nemus cum suo damno regulariter mutuare teneatur, & soleat.

35. Verum notant Doctores, illud intellegendum esse, dummodo mutuum vere sic causa talis danni emergentis, vel (loquendo de priori Corollario) lucri cessantis: neque plus exigitur ratione illius lucri cessantis, vel emergentis danni, nisi quantum arbitrio boni viri, specialis omnibus causis atque circumstantiis, illud effimerit: nam plus exigens, licet proprie non committat Usuram, eo, quod illud non exigit vi Mutui, tamen admittit iustitiam, primum exceilivum exigitudo ratione lucri cessantis, vel danni emergentis. Lefsius lib. 2. cap. 20. n. 96. Piching tit. de Usuris, num. 40. & alii.

36. Sciendum insuper illud, quod in ejusmodi casu exigitur ultra fortē, sive Summarum capitelem, non accipi veluti Usuram (hoc est, vi mutui) sed tanquam Interesse. Aliud

Aliud siquidem est, mutuum; aliud lucrum cessans, vel damnum emergens occasione mutuo dati; unde quanvis mutuum debet dari gratis, sive pro munio secundum se praeclito spectato nihil supra fortunam exigit posse; sed adiuu tamet mutuans potest aliquid exigere, ut lucrum inde ab eo cessans, vel damnum emerserit compenatur: *Nec diffidatur, ne de videtur primum mutuisse*, arg. c. *Pervenire, de Videpolordus*. Et hoc in iure vocatur *Intersese*, prout nota Glotta c. *Quoniam*, 14. q. 4, atque definiuntur ex l. *Sicomissa*, & l. *Rensatam habeo*, ibi: *In tantum competit, in quantum max interfit, id est quantum mili abep, quanunque lucras portu, cum concordantia*.

37. Interfit III. Similiter ob probabla pericula amittendi fortunam principalem, cui Mutuans se exponit mutuans homini non fatis noto, vel non industrio, aut pluribus debitis obtricto, vel dubie fidei item ratione difficultatum, aut expensari, que in recuperanda forte principali metuuntur, hinc aliquid ultra fortunam exigere. Ratio est: quia expone res suas periculo in gratiam alterius, ut subiicit difficultatem eisdem acquirendi, et quid pretio attinabile; cum nemo tenetur gratis pro altero curas suscipere, aut res suas periculo expondere. Deinde Ulura non fit, nisi excedendo aliquid ultra fortunam mutuus: atque hoc non habet causam praemissis ergo.

38. Queritur II. Utrum in Muto sit licitum pacisci, quod si Mutuatorius statuto tempore non solvere mutuum, tenetur certam pecuniam solvere ultra fortunam principalem? affirmativa, cum Secta 4. dif. 1. quaq. 2. & 3. de *seconda*, & *aliis p. in. Rati* est: Tunc quatalis pena imponitur, atque exigitur ad hoc, ut Mutuatorius hac ratione quasi constringatur ad fortunam principalem statuto tempore reddendam, & ne culpa sua impune fallat: Tam quia ea non solvit pacisci vi mutui, sed ob moram, si-culpam solvendi mutuum: siquidem debitor, qui est in mora culpabilis, peccat contra Iustitiam, retinendo alienum invito domino: ac proinde est iuste punire pena conventionali.

39. Dices: Nemo potest alteri pecuniam imponere, nisi Superior; ergo. Resp. distinguendo alijnum. Nemo potest pecuniam legalem, atque iudicalem imponere nisi Superior, conceditur; nemo, nisi Superior, potest imponere pecuniam conventionalem,

negatur. Hoc siquidem ex pacto, & mutuo pacientium consensu, atque conventione proficiuntur, justa quod Reg. 86. *Juris in C.* dicitur: *Contractus ex conventione legem accepte dignoscuntur, cum concordantis: prior autem vel ab ipsam legi, vel ab autoritate Superioris, v.g. Judicis defendit*; & ad eam potest obligari etiam invitus, sed non nisi per Superiorum.

40. Queritur III. An pro sola carentia pecuniae possit in Muto quidquam exigi? Resp. negative. Siquidem carentia illa pecuniae ad aliquod tempus, est intrinseca & essentialis mutuo: ergo sicne pro mutuo, ita & pro illa carentia, nihil licet exiguntur. Hinc Alexander VII. Anno 1666. jure commandavit hanc, ordine 42. Propositionem: *Licitum est mutuanti aliquid ultra fortunam exigere, si se obligat ad non rependendum fortunam usque ad certum tempus*. Nam falsatius hujus Propositionis patet ex proxime allata ratione. Similiter inquit Innocentius XI. sequenti inter alias, ordine 41. Propositionem damnatrix: *Cum numerata pecunia pretiosa se manuvera, & nulla sit, qui non majoris faciat pecuniam praeferens, quam suam, potest creditor aliquid ultra fortunam mutuari exigere, & resistere ad usura excusari*. Ita sonat proppositio damnatrix.

41. Ne inger, quod pecunia praeferens, seu numerata videntur preiosior numeranda. Resp. enim, hoc non accedit ratione pecuniae secundum se praeclito spectate, sed quantum pecuniae est utilitas ad negotiandum, lucrumque querendum &c. Atque a considerando pecuniam secundum se praeclito, atque independente a lucro cessante, & leculle omni datum emergente, periculis amittendi fortunam principalem, & difficultate istam recuperandam, tandem est, pecuniam recte in propriis, vel alterius citra. Quinimo fecuris pro parte mutuantis manebit pecunia illa apud Mutuatorium, ut, si furto, aut alio cau inopinato pereat, damnum mutuarii emergat, non mutuans: quicquid postea statuto tempore abepta alia difficultate (uti supponitur) integrum respicit.

42. Neque etiam oblitus Reg. minus 105. f. de *Regulis Iuris*, ibi: *Misere eff actionem habere, quam rem*. Nam, utreces nota Glotta ibidem, id procedit ratione dubii evenitus, executions, & sententiae incerta, nec non & difficultatis in prosequenda actione intervenientis: alioquin enim feculsi similibus periculis, & incommodis, locum habet

Reg. Qui actionem, 15. f. eod. alter. ns: Qui actionem habet ad rem recuperandam, ipsam rem invaseri videtur.

43. Queritur IV. An auctoritate Principum supremorum, vel constitutio Provinciarum, polis in Muto quidquam exigit ultra fortunam? Ratio dubitandi est, quia in primis Jure Civili videtur non concedi, ut L. *Placuit*, ff. *de Usura*, ibi: *Placuit, liceas asuras possit peti, juncta. Eos qui Col. ead. cum concordantia. Deinde id convincere videtur praxis totius Roman Imperii, post Recesum Deputatorum Imperii Spira, Anno 1600. celebrationis, & a Rudolphi II. confirmatum, quinque pro centum mutuo datis annuatim recipiens. Tandem Princeps supremus ob dominium altum potest per communem Statutum, seu Legem, ant etiam Rescriptum, ex causa iusta & publica transferre dominium rerum quaquardam ab uno in alterum, ut patet in Praescriptione: ergo idem potest fieri in modis aliis Usuris.*

44. Resp. I. Quanvis valeat lex, qua ad vitandum maius malum statuat certum modum Usuris, ne videatur Usurari sub aliquo praetexto lucri cessantes, vel damnum emergentes &c. minimum a debitoribus extorquent: nulla tamen lega, vel constitutio Provinciarum, possunt Usuris redditum licere. Prima pars est communis Doctorum, canaque tradit Engel sit. de *Usura*, nn. 19. hic enim Ulura non approbantur, ut licite, sed permittantur dimitata, ac nimis excessus caron comibetur. Altera pars sequitur dictis n. 5. & seqq. quia ulura sunt propter legem I. Ob contradictionem Societatis five expressum, five latenter implicitum, ac lega publica, vel constitutio patria constitutum, in quo unus pecuniam, alter vero industrum confert: nam iustum est, ut si alius mediante mea pecunia negotiatur, lucrumque honestum acquirat, virtute talis contractus Societas minhi partem lucri attribuit; Engel sit. de *Usura* §. 3. num. 11. Hoc ipsum plures Doctores concedunt etiam de illo contractu Societatis: quo quis falsa forte principali ac potestate dissolvendi pro libita contractum ipsum, dat mercatori pecuniam, ut is infinita negotiatione, five lucrum inde capiat, five damnum patiatur, in annos singulos teneatur certum quid solvere, v.g. quinque pro centum; ita tamen, ut soluto illo modico alter velit, debeatque semper esse contentus, non considerari majori lucro, si quod inde mercatori advenerit. Layman l. 2. trax. 4. cap. 18. n. 11. post Hofstienem, Navarrum.

Covarruviam, & alios. II. Ob contractum Census, si debita conditiones concurrant, annuam pensionem justè exigì, amplius patet ex proxime dicendis Quest. 6. per se.

Et quidem passim fatentur Doctores, contracatum in aliqua Regione uitatum, & a Viris etiam probis atque honestis celebrari solitum, non facile condemnandum esse iniuritatis; simulque ex parte ruderiorum sufficere, si implicite intendant justum talem Titulum, unde conseqüendo illa orum habuit, aut velint contrahere modo, quo de iure possint, meliori. Quod si quis autem ex mutuata pecunia sua lucrum querat præcise vi Muru, id nulla ratione potest a peccato excusari, cum repugnet Juri naturali, ac Divino.

QUESTIO V.

De Pignore, & Hypotheca; ubi de Antichirio, & pacto Legis Commisoriae.

SUMMARIUM.

49. *Pignus unde sic dictum?*

c. Quest. I. num. 2.

Quomodo disert ab Hypotheca?

50. *Pactum Antichirio, quid?*

51. *Est regulariter illicitum.*

52. *Nisi interveniat alijs iustus titulus.*

53. *Podium Legis Commisoriae, quid?*

54. *In Pignoribus an valeat?*

49. *P*ignus appellatur a pugno, quia res, quae pignori datur, manu (i.e. pugno) traditur; unde etiam quidam putant, pignus proprie rei mobilis est; prout natura l. Plebis ff. de Verba signif. Porro Pignus accipitur vel pro ipsa in Pignus data, vel pro contractu, ac relictante inde obligatione Pignoris, ut in simili dictum superius de mutuo. (c) Dicit autem Pignus ab Hypotheca, quod pignus proprie dictum sit rei mobilis, creditor a debito traditur, ad praetandum fecuritatem de solvendo debito, vel adimplendo promissio: Hypotheca vero sit rei immobilis; ut si alteri in fecuritatem solvendi debiti hypothecar aget, dominus, vel huiusmodi res immobilia. De cetero Pignus, & Hypotheca, pari ferme passa ambulant; & quod dicitur de uno, servata proportione intelligendum est de altero. Quinamo allata quoque differentia non

semper observatur; nam Pignus quandoque attribuitur rei etiam immobili, que traditur creditori, arg. l. 2. ff. de Religiosis & sumptibus funeralium, ibi: Qui pignoridebat agrum Circa quod

50. Queritur. I. An pactum Antichiriose si licitum, necne? Ubis censendum est, Antichirio esse pactum inter creditorem & debitorem, ut creditor tamduo pignore utriusque fructus eius lucrari possit, donec debitum sibi restitutum sit. Quo prænato

51. Rcp. Cum commun. Pactum Antichiriose regulariter esse illictum, ac ulterius. Ratio est; quia aliquo creditor ultra pecuniam, quam mutuo dedit, aliquod lucrabitur causa solius Mutui, quia est Usura; siquidem in tali cau creditor lucratur fructus ex Pignore. Hinc in Jure Canonico c. Cum contra, de Pignoribus, habetur, quod secundum Canonicas fandionis fructus restituunt, & in fortem debent compatri. Hinc etiam cap. 1. & 2. de Ufis, dicitur, quod sit usura, lucri facere fructus rei pignorata.

52. Dicitur regulariter: nam possunt quandoque alii iusti Tituli intervenire, ut liecat fructus ex Pignore lucrari. Primus est: si fructus ex pignore, vel Hypotheca percepti non superent quantitatem pensionis, qua in Jure Cenfus, supereadem Hypothecæ secundum morem Patriæ constituit, exigi potest. Secundus est: si creditor fundum, qui Pignori destinatus erat, certo preto emat, cum pacto revendendi; nam tunc creditor fit verus dominus illius fundi, quamvis ipsum revendere tenetur, quando alter vulnus principale redimere. His addi- terunt causas illi, in quibus ratione lucri cestantis vel danni emergentis, licitus est aliquid in mutuo ultra fortem principalem exigere. Item & nonnulli alii causas, de quibus Canonistæ.

53. Queritur II. An in Pignoribus licitum sit pactum Legis Commisoriae? Ubiquiandum, quod Pactum legis Commisoriae dicatur illud, quo creditor cum debitor convenit, ut si intra certum tempus non fuerit debitor solutum, Pignus pleno jure acquiratur creditori.

54. Rcp. cum commun. Doctorum, hujusmodi pactum Legis Commisoriae in Pignoribus non valere, sed veluti ulturum reprobari; & quidem tam a Jure Canonico c. Significante, de Pignoribus, quam a Jure Civili, l. ult. c. de Padiis Pignorum; Ratio est; quia pignus ordinarie plus valet, quam ipsum de-

Quest. VI. De censibus, & an sint liciti?

301

debitum; unde ejusmodi Pactum vere est ulterarium. Debet prouide in tali cau Pignus vendi, ac prout fortè principale excedens ipsi debitori restituiri: si cuti obserwatur in Montibus Picatis, si debitum tempore definito non solvatur. Nonnulla alia, que de Pignoribus dicenda forent, potius ad Juris Interpretes examinanda pertinent, quam ad Theologos Moralem.

QUESTIO VI.

De censibus, & an sint liciti?

SUMMARIUM.

55. *Census quid?*

56. *Confundit, & Census significans; quis?*

57. *Census divisiones.*

58. *Census reservarius, quis, & an licetus?*

Census significans.

59. *Census realis, & personalis; quis?*

60. *Census perpetuus, redimibilis, & irre-*

redimibilis, Census temporalis, &

Census vitalis, quis?

61. *Census significans esse licitum, offen-*

ditur autoritate.

62. *Ratione idem probatur.*

63. 64. 65. *Constitutiones Jurisdictionis requies-*

ad Census licitum.

66. *Alijs conditiones ad Census iure Ecclesiastico requies.*

67. *Quod has tamen attendenda locorum conuenientia.*

68. *Census personalis, an licitus?*

69. *Solvatur obiectio contra Census.*

70. *71. Inter Census & Matuum differen-*

tia multiplex.

55. CONCL. I. Dimissis variis aliis accepitionibus, census in proposito idem est, ac jus contractu aliquo constitutum percipiendi annum pensionem ex re, vel persona alterius. Ita in re communis. Nam, quamvis interdum ipsa penso vocetur Census, propter tamen loquendo Census non est ipsa penso, sed jus eam exigendi. Et hinc, si per contractum, Censalem quis vendat Census, non vendit pecuniam, aut fructus annuos, sed jus quoddam, ratione cuius emptor Census potest annuatim exegere certam pecuniam, aut fructus ex re alterius.

56. Porro venditor Census (id est, ille,

qui accepta certa pecunia quantitate supponit rem suam Cenfui, sibi obligando ad solvendam annuatim certam pensionem ex ea) dicitur *Censarius*. Qui vero pretium dedit, sive Cenfum, sibi jus percipiendi pensionem annuam ex re alterius emit, vocatur *Censalis.*

57. CONCL. II. Census varie dividitur: & primo quidem in reservarium, & significativum; deinde in realem, & personalem, in perpetuum, ac temporalem, & huiusmodi. Ita communis.

58. *Census reservarius* dicitur, cum quis rem suam pleno jure dominii (id est, tam quod dominum directum, quam quod utiliter) transferat in alium domando, legando, vendendo, aut permutando, servata fibi annua pensione ex re illa praestanda. Et hunc esse licitum, defumitur ex L. ult. C. de Rerum permis. & patet exemplo Josephi, Egyptri Proregis, qui Egyptris dedit Terras, prius titulo Permutationis pro tritico subiectas domino Pharaonis, sub anno centi Pharaoni praestando, *Censo. c. 7.* *Census significatus* dicitur, quando quis inter bonis suis, quorum dominum directum, ac utile reteget, vel etiam super perlona sua alteri sui pensionis annua confignat. Et potest hic Census alteri confitui mediante contractu Donationis, Venditionis, vel Permutationis, aut alio consimili; quamvis乎 potissimum sit fermò de Cenfu, qui Emptione constitutur.

59. *Census significatus* subdividitur in realem, ac personalem. *Realis* est, qui fundatur super re, v.g. superdomo, agro, vinca tua; & ideo comitatibus rem ad quemcumque possefere perveniat, donec Census redimatur. *Census personalis* est, qui fundatur super certa persona obligante se ad annuam pensionem sine ordine ad aliam rem, ex qua penso sit solvenda; quamvis interdum securitas gratia fundus aliquis Hypotheca supponatur, ut ex eo praestetur penso, si haec a persona debitrice nequeant obtineri.

60. Infuper ratione temporis futuri dividitur Census in perpetuum, & temporalem. Perpetuus autem subdividitur in redimibilem, qui videlicet restituiri per venditionem, pretio potest rediri; & in irredimibilem, qui amplius rediri negatur. Temporalis etiam subdividitur in eum, qui extenditur ad certum tempus, v.g. ad triginta, vel 50. annos: & in eum, qui extenditur ad tempus incertum, ut puta ad vitam unius hominis

vcl

vel duorum; & hic Census proprio nomine dicitur *vitalitus*.

61. CONCL. III. Census *configuratus* realis, sive *perpetuus*, sive *temporalis*, etiam *vitalitus*; et licetus, ac *neutrum* *ultrarius*, sive *propter furit emptus*, quod vel *lex taxavit*, vel *loci contractu approbat*. Ita omnes Doctores; & *confat ex Extr. Martini V. & Calisti III.* quarena utraque habetur in Jure Canonico, inter Extravagantes communes, *sic. de Empte & vendit.* ubi ex professo definit, *quodmodi contractus Censuus*, seu *Census emptus*, in *quorum redditibus*, ac *fructibus*, plerique *Monasteriorum*, *Hospitallium*, *Ecclesiarum*, & *Beneficiorum Ecclesiasticorum* fundationes, atque preventius dignoscantur confitere, *et levi tis. Juree conformi*; & *vendentes eisdem*, ad *iporum solutionem censum, & remittunt* *juxta dictorum contractuum tenores officiares rovari*.

62. Accedit ratio: quia *Ufura* non committitur, præterquam in *Mutuo*, *arg. can. Si faciaturis 14. 9. 3.* & patet ex ipsi definitione *Ufura n. 11. allata*: atque in *Cen-* *tum intervenerit Mutuum*, sed *verus contra-* *ctus venditionis & emptionis*; nam *Cen-* *sarius vendit sub certa pecunia ipsi Cen-* *sarius* *huius* *percipendi fructus aliquos ex agro*, *predio &c. ergo. Confirmatur*: quia *Cen-* *sus est veluti pars quaedam Iustificatio*; nam continet *huius* *percipendi partem fructum* *five annorum redditum*, *quod huius hie* & *nunc certa pecunia comparatum*, *non minus* *ad donatione*, *vel titulo legati compari* potest.

63. CONCL. IV. *Nihilominus*, ut *con-* *tractus Censuus* *fit licitus* *et iustus*, *Jure* *naturae* *requiruntur* *sequentes* *conditions*. Prima est: *ut Census constitutus in re fru-* *giferia*; *ut est ager, donus, & hujusmodi*. Nam *vi censu venditur* *huius* *percipendi fru-* *citus alius rei*, & consequenter *hac de-* *bet* *est frugiferia*.

64. Secunda conditio. *Jure* *naturae* *re-* *quisita* *ad contractum Censualem*, *est*: *ut* *julio* *precio Census* *vendatur*, & *ematur*. *Hac enim* *conditio* *ex natura rei* *requiritur* *ad quamcumque venditionem*, & *emptionem*. *Constitutus autem iustum pretium*, *quod vel* *lege*, *vel confutendum*, *aut falso* *is deficiens*, *arbitrio proborum* & *pruden-* *tum virorum taxatum* *est*; *quale in Imperio* *communiter* *constentur* *esse centum pro quo-* *que annuatim praestans*.

65. Tertia conditio *est*: *quod si res censu* *subiecta* *pro parte*, *aut ex toto* *pereat*, *vel* *in perpetuum* (*fecus*, *si ad modicum tempus* *cum refusione fructuum alio tempore perci-* *piedorum*) *infugiera reddatur*, *etiam* *Census* *ipse pro rata*, *seu juxta communi-* *cationem*, *pro parte*, *aut ex toto* *pereat*. Siquidem *cenfualita* *habet* *ius ad fructus* *rei*, *seu est dominus res domino suo fructificat*, *aut* *perit*. Hinc in *caso fortuito* *si dominus cen-* *subiecta* *pereat* *ab* *culpa* *cenfulari*, *pe-* *nit* *Census*. *Secus*, *si pereat v. g. incendio* *ex culpa* *cenfulari*; *nani tunc* *is vel debet re-* *fundere* *preuum censu*, *ut hunc super alia* *re immobili* *constitutu*; *ut post* *Lettum lib. 2. cap. 23. n. 88. notat Piring*, *tit. de* *ufuris*, *20. pluribus* *hanc conditionem ex-* *plicans*.

66. Prater *ratio*: *quia Ufura* *ad censem re-* *quisitas conditions*, *sunt nonnullae aliae*, *que vel in dubiis Extravag. Martini V. &* *Calisti III. indicantur*, *vel in Bulla S. Pii V.* *que incipit: Census Apollonis*, *Imper-* *contractus edita* (*ad referunt tom. 2. Bullarii Ro-* *mani confit. 79. dicti Pon.*) *de novo requi-* *runtur*: *ut*, *quod census non nisi super re* *fru-* *giferia immobili*, *vel quo pro immobili ha-* *betur*, *constitutatur*: *quod census imposterum* *non nisi redimibiles constitutu* *possint*: *quod* *preium censu ab invito reperti non possit*; *preterquam si cenfularius demunatur*, *&* *traditione pretii velle censem extingue* *re-* *quod cenfularius* *angeri*, *vel novus super eadem* *re* *constitutu* *non possit*, *& hujusmodi*.

67. Verum ha conditions hic omittuntur *tum brevitatis gratia*, *tum quia* *quad-* *cas* *atendenda* *est locorum* *confutendo*: *eum* *nonnullis carum*, *utpote mero Jure huma-* *no Ecclesiastico* *requisitus*, *per contraria* *confutendum* *derogari posuit*. *Et certe Bulla* *citata S. Pii V. non esse* *ubique rece-* *ptam*, *ut in Belgio, Gallia, Germania &c.* *confit Lettus cit. cap. 22. dubitat. 23.* *in qui-* *bus proinde locis non forent ultrari censu* *illi*, *qui alteri constitutu* *sunt*, *ac in Bulla* *S. Pii V. praescribitur*.

68. CONCL. V. Etiam census persona-
lis est licetus, quantum ipse spectata natura
rei. Ita Lettus loc. cit. n. 18. Layman, &
communior Doctorum, quamvis nonnulli
teneant oppositum. Ratio est: quia & hic
solummodo venditur *ius annuatim* *perci-*
pendi aliquid ex lucis, *que Cenfularius sua*
industria acquirit; ergo *redit ratio superius*
allata. Additur vero, *quantum est ex na-*

SUTRA

tura rei: Siquidem *juxta citatam Bullam S. Pii V.* *secundum* *quam Cenfus non nisi in re* *immobili frugifera* *constitutu* *potest*, *seus* *est* *dicendum*.

69. Objicis generatim contra omnes cen-
sus. In venditione aut emptione Censum
intervenit *Mutuum* *virtualis*, *seu quasi Mu-* *tuum*: ergo & *Ufura* *paliata*. Antecedens
probatur: *nam in re idem est*, *emera* *pro* *1000. florens* *Cenfum annum* *50. florens*,
as mutuus dare *1000. florens* *sub lit-* *cro* *50. florens* *per singulos annos recipi-*
endo: *cum utrobius Summa capitalis*
salva maneat, *Repf. negando afflumentum*, *cum sua Probatione*: *multiplex enim est*
differencia inter Cenfum, & Mutuum. Pri-
ma est: *qua in Cenfu emitur ius percipiendi certos fructus ex re, vel persona alterius*: *in Mutuo, utpote quod gratus sit, nullum tale ius emittit*.

70. Secunda differentia inter Cenfum, &
Mutuum est: *qua Mutuarius cogit fi-*
milem in specie, *ac bonitate rem mutuandam*, *seu fortem reddere, in modo eam reddendam* *vi* *Mutui* *le obligat*: *icens fit in Cenfu*, *ubi* *Cenfularius vi huius contractus* (*scilicet pa-*
cto redimendi ad arbitrium emptoris, utpo-
te prohibito per Bullam S. Pii V. ut nisi *Cenfularius velut spone* *Cenfum redimere*) *non tenetur reddere fortem, sed duntaxat* *annuum penonem*.

71. Tertia differentia est: *qua in Mutuo* *sub Ufuria*, *obligatio principalis* *est ad for-*
tem reddendam, & accessoria ad uferas: *in contractu autem cenfuali principalis obliga-*
tio est ad reddendum penonem annuum, *nulla ad fortem*, *ni quis velut Cenfum redi-*
mire. Tandem nullus iustus titulus potest assignari recipendi aliquid ultra for-
tem vi *Mutui*, *ut patet ex dictis num. 19.* & *legg. secus* *fit in Cenfu* *juxta proxime* *dicta*.

QUESTIO VII.

Quid, & quotuplex sit Cambium, &
& an licet?

S. U. M. M. A. R. I. U. M.

72. *Cambium*, *quis*?
73. *Et quemodo differat a Mutuo*?
74. *Campfor*, & *Campfarini*, *quis*?
75. *Cambium reale*, & *secum*.
76. *Cambium minutum*, & *Cambium locale*, *seu per litteras*, *quis*?

77. *In Cambio minuto licite aliquid accipit* *Campfor*.

78. *Tituli in eo plus accipendi, quam dandi*.
79. *Alii pecuniam auream alteri solvendam*, *licet non tanto prius permuteare, retento* *luero*?

80. *Limitatus solvitur*.

81. *Eriam in Cambio locali licite Campfor ali-* *quid lucratuer*.

82. *Tituli accipendi plus in Cambio locali*.

83. *Alii Tituli*.

84. *Cambium secum est illicitum, as nsura-* *riam*.

85. *Quid de conditionibus cambio reali praefi-* *ctis?*

72. CONCL. I. Cambium generatim idem est, *quod permutatio*: *sed ex uero vul-* *gato, & quantum accinet ad propositi*, *accipi-* *tur per permutationem numismatum*; *lo-* *quelle communiter definiri*, *dicendo: Cambiu-* *mum est permutatio pecunia pro pecunia, &* *vel vulgo dicitur, Cambium*.

73. Dicit autem Cambium a *Mutuo*, *quod contractus Mutui unica pecunia traditio* *tradicione perfriciatur*, *qua reddi debet post tem-* *poris intervallo*: *Cambium vero*, *cum fit* *quidam species Permutationis*, *do*, *ut des*, *non ante perfectum censeatur* *qua* *utrinque pecuniarum traditio facta*. *It* *Dicitur* *Cambium semper fit ob aliquam di-* *versitatem pecuniarum ultra citroque dan-* *darum*, *cujus diversitatis ratio in Mutuo* *non habetur*.

74. Porro ille, *a quo petitur pecunia per-* *mutanda*, *dici solet Campfor*; *alter vero*, *ad cuius petitionem pecunia ipsi commuta-* *tur*, *Campfarini appellatur*.

75. CONCL. II. Cambium dividitur in *realis*, & *secum*. Ita communis. *Cambium realis* est legitima permutatione pecuniarum, *ex qua jure aliquid lucri capi potest*. *Cambium secum vocatur*, *quod non est verum Cambium*, *sed fingitur esse*, *co quod inven-* *giuntur quadam Cambiis praeferas*: *ut*, *quando habetur sola ratio temporis*, *au-* *to quidam* *alibi solutio facienda*, *et sic co-* *den loco cum uirura*. *Et dicitur, secum*, *qua caret humor*, *seu iusto titulo ad par-* *endum lucrum*. *Unde hujusmodi cambia* *secum*, *tanquam ultraria*, *dammavit S. Pius V.* *in Bulla de Cambio edita*, *que inci-* *pit: In eam pro nostro* (*et habetur tom. 2.* *Bullarii Romani, Confit. 118. dicti Pon.*) *quamvis ceteroquin in ea appellat Cambiu-* *rum uirum legitimum*, *& quem necessitas, pu-* *blica*.

Uicagine utilitas induxit: quod de Cambiis realibus, riteque usurpati intelligentem.

76. CONCL. III. Cambium reale subdicitur in minutum, & locale. *Cambium minutum*, est permutatio numerinarum diversificationis, & speciei: ut si major pecunia, ut puta Ducatus, cum minore, verus cum nova, patria cum externa, aurea cum argentea, argentea cum cuprea, verita cum legitimo permuteatur. Et cetero, *Cambium minutum*: quia in frequentius pecunie grandiores cum minutioribus communiquerunt, v.g. Ducatus, vel Talerus cum sestieris, aut denariis. *Cambium locale* est illud, in quo pecunia transiens commutatur cum pecunia distante in alio loco. Dicitur etiam *Cambium per latitatem*, quia plenius littere dantur, quibus mandatur correspondunt, ut in illo altero loco pecuniam solvatur.

77. CONCL. IV. In cambio minutio licet aliquid, iuste definitum, accipit Campiorum a Campiorum supra valorem nummi permuteat. Ita omnes Doctores. Siquidem, ut bene nota S. Pius V. in Bullae proxime citata, hujusmodi Cambiorum ultimae necessitas, publicaque utilitas induxit: aliquo enim advene, & peregrini, in terris alienis viis possent aliquid emere, cum non eadem moneta ubique sit in viis; ac proinde non usitate oportet commutare prouialis, mediante isthac Cambio minutio.

78. Porro titulus in Cambio minutio accipiendi plus, quam dandi, est multiplex. Primus est locatio opera & obsequi, quod Campiorum praefat congregando omnis generica pecunia, que permutari poteritibus possunt, argue paratum se praebendo ad easdem commutandas secundum Campioriorum voluntatem. Alter titulus est lucri, vel commodi celesantis: nam saxe accedit, ut unum genitus monete plures, eaque pretio astimabilis commodities habeat, quam alterum. Tertius est labor numerandi pecuniarum. Plures finiles titulos resert Lefsius 2. c. 23. dubit. 2.

79. Quares, an si famulo, vel munio tradam centum Ducatos in auro, ut solvatur meo creditori, non curans, qua specie id fiat, & lie Ducatos illos prius commutet pro moneta argentea cum lucro, cumque postmodum solvatur creditori, retento lucro, littere id fiat, vel potius teneatur talis ad restitutionem illius lucri? Resps. tales non tenet ad restitutionem lucri. Ita Lefsius loc. cit. n. 7. & alii. Ratio est: quia illud

incrum est fructus industriae, proveniens ex negotiacione pecunaria, famuli industria & periculo facta; ac proinde nec domino pecunia debetur, nec etiam suo creditori, utpote cui integrum per alias pecuniam factum.

80. Dicitur notanter in casu positivo, non curans, qua specie id fiat: Nam si mens domini erat, ut illam pecunia speciem, ut puta centum Ducatos in auro, famulus suo creditori tradaret, eo quod cuiperet illi gratificare, vel dare ocausione lucri, tunc pecaret famulus, commutando pecuniam illam in aliam speciem cum lucro: quia ageret contra iustitiam dominii intentionem. Unde si exinde alter sequatur damnum, tenebitur ad restitutionem, seu recompensationem illius.

81. CONCL. V. Etiam in Cambio locali licet potest aliquid a Campiorum iustari, idque varii ex titulis; scivis, si Campiorum Monachii accipiant a Campiorum 100. florins, datis eidem literis, ut Roma a suo corresponsidente accipiant tantum 95, vel quid simile, cum deratione alterius iusti, & consueti Campiorum lucri fieri austarum, littere id fit. Ita Doctores communiter: & patet ex citata Bulla S. Pli. Siquidem hunc Cambiorum ultimam necessitas, & publica utilitas induxit: sed ne videlicet in terris remotas abitura, summo cum incommodo, quin & periculo, magnum pecunia pondus semper secum portare cogantur.

82. Ceterum caud, seu iustus titulus plus accipiendi, quam potest dandi, in primis est accessorius Contractus locate opera ad pecuniam formaliter, vel virtualiter transferendam in locum, quo Campiorum vult. Si enim Monachio Romanum ulque centum florios transferre debet, multum laborem, periculumque subiurus esset: hoc autem onere te liberat Campiorum, cum in le recipiat obligationem numerandis rbi Romanis conditam pecuniam cum magna tua commutatio: arqui tale obsequium est pretio astimabile, ut patet. Ergo. Etex hoc fit, ut quo longius distat locus, ad quem Cambium institutum, & quo periculosis viae, eo majus austarium exigere possit, & foliat.

83. Secundustitulus, quo lucrari potest Campiorum in loci Cambio, est alicuratio, ac praefatio periculi. Siquidem Campiorum accipiens hic pecuniam alio traiectandam, non solum suscepit onus transferendi pecuniam illam, sed etiam periculum, ex

fi ge-

si pereat, non danti, sed ipsi Campiorum pereat, atque praefatrum tale periculum trajecionis, atque alicurationis, est pretio astimabile, ut confat: ergo. Accedunt alitili, ac praefactum illi, qui in simili de Cambio minutio procedunt, ac. n. 78. refutantur.

84. CONCL. VI. Cambium siccum est illicitum, ac utrarum. Ita declaravit S. Pius V. in citata Bulla de Cambiis, sua incipit, In eam pro nostro. Et talia sunt illa, in quibus ex intentione contrahentium post aliquod tempus cum lucro fit in eodem loco, ut quod alterilibi pecuniam non habeat, ut jam n. 75. explicatum.

85. Tandem secundum, quod S. Pius V. in citata Bulla qualdam conditions in Cambiis realibus observandas prescripsit; verum notat Lefsius cit. cap. 23. num. 93; quod eadem paucis in locis, & forte nullib[us] (saltem quod ad omnes conditions) sint uero recepta.

QUÆSTIO VIII.

De Emptione, & Venditione.

S U M M A R I U M .

86. *Emptio, & Venditio, quid?*
87. *Primum rerum duplex, legitimum & vulgare.*

88. *Premium legitimum confitit in individuis.*
89. *Premium vulgare triplex, summum, medium, & infimum.*

90. *Premium vulgare iustitia unde desumenda.*

91. *Corollarium.*

92. *Causatimandi pretia rerum.*

93. *Corollaria.*

94. *Ratione Officii mercandi potes res pluris vendi.*

95. *Pro Foro Conscientia qualibet Ius in Emptione & Venditione referenda.*

96. *Sicut pro Foro extero.*

97. *Aus si Ius sit modica.*

98. *Aus aliud ex circumstantiis colligatur.*

99. *Rei tanti value, quanti vendi potest, quomodo?*

100. *Iustus regulariter cogi non potest ad vendendum.*

101. *Fallit in causa publica necessitatis,*

102. *Atque in publicum favorem.*

86. CONCL. IV. Loquendo de pretio rerum vulgari, generatim iustum mercis premium est, quod loci consuetudo approbat secundum communem hominum estimationem; quia quidem estimatio desumitur ex abundantia vel penuria illius mercis, argue ordinaria acquirendi facilitate aut difficultate, utilitate veluti, aliisque huiusmodi circumstantiis. Ita in re communis. Hinc

91. Inferant Doctores, quos citat, & sequitur Layman l. 3. tract. 5. c. 17. n. 9, eum nihil contra Iustitiam peccare, qui frumentum pretio consueto vendit, confusus

V

brevi

brevi tempore supervenientrum frumenti copiam, vel hoffsum incursionem, auchujmodi, si haec causa minuendi pretii publice ignorentur. Ratio est: quia rerum pretia non ex privata unius, aut alterius hominis notitia vel affectione, sed ex communi hominum estimacione ac sensu accipienda sunt. Idem de similibus dicendum.

92. CONCL. V. Variz sunt cause, ob quas rerum venientes pretia augeri, vel minuvi solent. Ita communis. Sic enim paucim penuria mercium, multitudine emptorum, & paucitas vendentium, auger rerum pretia; contra merrium abundantia, multitudine vendentium, & paucitas emptorum minuit pretia. Hinc in transitu aliquis Principis magno conicitur, rerum pretia accrescere solent; in fine autem Nundinarum, dilapsi emptoribus, merces vilius emuntur: id sit tempore petitis, & post partam ab holiibus victoriam.

93. Similiter merces, qua sub hasta venduntur, minoris estimantur solent, quam que in propria Officina queruntur, & rogantur. Item merces, que per partes venduntur, carius distrahitur ob majorem molestiam, minus lucrum, quam que in magna quantitate. Sic etiam ob singularem affectionem, aut accommodatatem, quoniam vendor ex re venditae habet, eaque in gratiam emptoris se pofit, potest res carius vendi: & contra, si emptori commodum non sit emere, sed a venditore rogetur, ob hanc circumstantiam aliquantulum minuitur pretium merces.

94. Tandem, ut taceantur plures alii tituli variandi pretia rerum, licetum est rem pluris vendere ratione officii mercantilis. Sic enim mercatores possunt paulo pluris vendere, quam ab aliis vendi solet, qui non ex officio, sed ex occasione aliquod vendunt. Ratio est: quia pretio ex estimabile, quod illi ex officio curas, laboreisque in rebus conquerendis, conservandis, & distringendis assidue impendant, & quidem cum periculo, ne aliquae merces trahunt temporis ipsis pereant.

95. CONCL. VI. In Foro conscientia omnis Venditio & Empatio, in qua latitudine justi pretii exceditur, est iniqua, & lades alterius tenetur ad restituionem; nisi lex solet valde modica, ut liberalis datio vel remissio eius, qui deceptus fuit, factem praeemptio accesserit. Ita D. Angustius lib. 3. de Trinit. c. 3. estque communis Doctorum: id enim exigit Iustitia commutativa, que in contractibus vult servari equalitatem,

96. Dicitur: *in Foro conscientia*: Quia in Foro externo, ob multitudinem litium evitandam non succurrerit aliqui, nisi supra dividuum iusti pretii deceptus fuerit; nam tunc primum conceditur Actio venditori contra emptorem, ut vel rem emptam restituat, vel id, quod deest iusto pretio, suppletat; prout habetur *l. Rem majoris C. De restitenda vendit. juncto c. Cum dilecti, &c. Cum causa, de Emptione.*

97. Dicitur ulterius, *nisi lex sit valde modica*: nam tunc non tenetur quis ad restituitionem, ob levitatem materie. Quinimo, quia durum est inter homines, in contractibus semper observare exactissimum iustitiam; simulque modus communiantur quasi funditus sit supra illud Legis natura: *Quod tibi non fieri, hoc alteri facias*; hinc Doctor subtilis 4. d. 15. q. 2. ar. 2. notat, ferme omnem contractum concomitantem aliquam donationem & more subiungit, *sicut probabile esse, quod quando contrahebentes sunt mutuo contenti, non tamen volunt nisi remittere, si secundum aliquibus deficiunt ab illa iustitia requiri*. Et hanc doctrinam communiter recipiunt Doctores, ex dicta Layman l. c. n. 6. formula hanc Regulata: *In dubio est estimandum, quod contrahebentes invicem remittere & condonare velint, si in contractu iniquitatibus modica, & non admodum notabilis accidat.*

98. Secus est dicendum, si est notabilis iniquitas: tunc enim non est praesumenda donatio, vel remissio, nisi ex circumstantia liberali donatione, aut ultro remissione, positi sumi conjectura: ut si empator cognitus sit venditoris, & alias bene facere solitus; aut si lex solet potius reprehendi, & huiusmodi.

99. Quares, quomodo intelligendum sit illud commune dictum: *Res tantu valeat, quanto vendi posse?* Et illud, quod habetur *l. in causa cognitione, s. de Minoribus*, ubi dicitur: *in pretio emptionis & venditionis naturaliter licet contrahebentibus se circumvenire?* Rescum communis, huiusmodi dicta intelligenda esse de circumentione intra limites justi pretii, seu iusta estimacionis, quia iustitia pretiu[m] confitit in indivisibili.

100. Quares ulterius, an quis invitus cogi posse ad vendendum rem suam? Rescum communis, id regulariter loquendo fieri non posse. Ratio est: quia quilibet est dominus rei sua, sive de ea disponere potest proibiri, vel eam retinere, prout sibi placuerit.

101. Di-

101. Dicitur, *regulariter loquendo*: nam sunt excipiendi aliqui casus, in quibus etiam invitus cogitur vendere rem suam. Primo quidem, in causa publica necessitatis; sic enim, si publica urgentia necessitas, v. g. tempore inopiae frumenti, aut aliorum vitalium ad ultimam quotidianum requisitorum, possunt iusti per Magistratum taxato pretio subidi cogi ad vendendum ejusmodi res pro sublevante publica necessitate.

102. Secundo, ob publicam etiam favorem cogitur quis vendere rem suam: sic quippe, si dominus v. g. vel fundus private personae necessarius fit ad constructionem, vel ampliationem. Civitatis, vel viae publicae, ut Principis Palati, five Templi, Monasterii, Collegii, vel etiam Hospitalis, cogitur quis ejusmodi domum, vel fundum taliter necessarius, iusto pretio vendere. Siquidem in hismodi casibus favor publice utilitatis, vel necessitatis, preponderare debet privatis commodis. Layman l. 3. tr. 4. c. 17. S. 5. n. 4. & alia.

QUESTIO IX.

De Ludo, & Sponsonibus.
SUMMARY.

103. *Lodus duplicitus existit.*

104. *Ludi Contratu, an licitus?*

105. 106 107 *Tres conditiones ad iustitiam Ludi requiri.*

108. *Ludore principaliter propter lucrum, an si peccatum?*

109. *Alia responsio.*

110. *Lodus alacrum est Clericis, & Religiosis prohibitus.*

111. *Per Lodus alacrum quid intelligatur?*

112. *Lodus alacrum etiam Laicos de Jure prohibetur.*

113. *Qui lucratur Ludo prohibito, an retenetur ad restituicionem?*

114. *Sponsio, quid?*

115. *Cerius de veritate, nequit Sponsonem iniire.*

116. *Nisi postmodum incipiat dubitare,*

117. *Aut protelatur alteri,*

118. *Valer juramentum, vel votum, non amplus intendi:*

119. *Sed quale?*

120. *Violatio talis juramenti, quale peccatum?*

121. *Hoc amplius declaratur.*

122. *Quantum ad primum attinet, Ludus duplicitus accipitur. I. Pro*

dictis vel factis, ad oblecationem animi destinatis. II. Pro contratu, quo ludentes inter se pacientur, invicti cedat, quod uteque depositum. Et in illo posteriori sensu hic de Lega agitur.

104. CONCL. I. Ludi contractus Juris naturae est licitus, dummodo debita conditione adfint. Ita communis. Ratio est: quia sicut in potestate cuiuslibet est, rem suam alteri donare absolute, ita etiam in alterum transferre sub quacunq[ue] conditione, five ex fortuna fit, five ex intentione pendeat. Quinimo si Ludus debito modo instauratur, erit actus duarum virtutum, *Justitiae videlicet, & Extrapelie*; simileque utilis esse potest ad evitandum otium, & quae inde consequuntur mala. Layman l. c. c. 21. n. 1. & alii.

105. CONCL. II. Tres potissimum conditiones requiruntur ad iustitiam contractus Ludi. Primo, ut ludentes habeant liberam dispositionem rei, quam in Ludum depontunt. Hinc quando alter ludentium non potest rem depositam alienare. Ut Religio invito Prelato (fecus, accidente eius confitit) & Filios familias non habens bona castrrena, vel quasi castrrena, neque alia a patre sibi concessa ad animi oblectationem, sed liberam administrationem; tunc neque Ludo quidquam acquirere, neque perdere potest: unde si luceretur, teneatur ad restituicionem; sicut & ille, qui ab alterius est. Leffius l. 2. de juf. & juf. c. 86. n. 32. Layman n. 5. & alii.

106. Secunda conditio ad iustitiam contractus Ludi requirita, est, ut alter alterum per injuriam, ut puta minis, fraude vel contumacia, ad Ludum non pertraxerit: aliquin enim, si ille sic pertractus perdat, alter ei causula damni per injuriam, ac proinde teneatur ipsi ad restituicionem; ut docet Leffius n. 7. Cajetanus, Covarruvias, Sotus, & communis aliorum: esti quidam non improbariter oppositum teneant, eo quod talis simpliciter voluntarie luserit, & volum tenuerit quid involuntarie.

107. Tertia conditio iustitiae Ludi est, ut ludentes non utantur fraudibus contra leges Ludi; aliqui tenentur ad restituicionem eius, quod sic lucrat sunt. Porro leges Ludi sunt, quas ipsi ludentes communis consenserunt inter se statuerunt, aut si nihil specialiter statuerint, quae ex loco communis consuetudine sunt receptae. Nihilominus astuta ille, qui vel communis consuetudine recepta luet, vel in quas expressa aut tacite luentes

entes

dentes consentiunt, sunt licite: ut si quis, advertens le lucratum, provocat adver-
farium ad duplum deponendum; aut si videat
erantem in numerandis signis, & non mo-
neat: quilibet enim suas duntaxat partes
agit.

108. CONCL III. An ludere principi-
liter propter lucrum, sit peccatum, & qua-
re, variant Doctores. Non definit, qui id
grave peccatum reputant, ut Gabriel, A-
bulensis, alioquin, quos pro hac sententia
refert Lugo dis. 31. de Jure scit. 1.
nu. 3. Fundamentum corrumptum: quia si de-
sideratur, & intenditur principale damp-
num proximi; quod pugnat contra illud de-
cimum Praeceptum Decalogi: *Nan concepi-
fes res proximi tui.* Verum haec sententia
passim relinquitur: tun quia contra dictum
Praeceptum duntaxat est, desiderare rem
proxima modo illicito, v. g. cupiendo eam
acquirere per furta, rapinas, vel dolos;
non autem modo licito, volendo, ut eares
huius tua per iustum contractum, ut puta
emptionem, donationem, Ludum &c.
Tun quia aliquin lucrum nullatenus in-
tendi posset, ne quidem ut finis minus pri-
cipialis; quod est contra communem sententiam
hominum.

109. Alii itaque multi volunt, ludere
principaliiter propter lucrum, esse peccatum
solum veniale. Ita Navarrus e. 20. Manisa-
lis. n. 7. & 8. Azorius, & ali. Ratio cor-
rum est: tun quia finis Ludi est recreatio
licita, non autem lucrum; tun quia Ludus
cum illa intentione factus, continet avari-
tiam. Ceterum quia desiderium lucri, ni-
scum nimis sit, non semper continet avari-
tiam, cum possum lucrum honeste appeti,
& procurari hinc Lugo cit. scit. 1. nu. 3.
aut, quod quando debet circumstantiae
concurserent, non sit, cur dannetur pec-
cati venialis, qui propter lucrum principi-
liter ludet.

110. CONCL IV. Nihilominus Cleri-
cis, & Religiosis, Iure Canonico prohibi-
tus est Lufus alearum. Ita habetur can. 42.
& 43. *Ancororum:* ac refertur can. 1. d. 35.
ibi: *Episcopus, aut Presbyter, aut Diaconi-*
s, alea nequa eritatis desiderio, aut de-
sidio, aut certe dannetur. Embacionis, aut
Lector, aut Cantor similia faciens aut definat,
aut Communione priuat: similiter etiam Laici.
Concordat textus cap. Clerici, de vita &
honore Clericis ibi: *Ad aleas & taxulos non lu-*
dant, nec busymodi iudicis interferunt. Et Con-
cilium Trid. Sess. 22. cap. 1. de Reformat.

ubi omnes antiquos Canones quoad hoc in-
novavit.

111. Porro nomine Lufus alearum in Ju-
re significantur omnes illi Ludi, qui magis
fortuna, quam arte & industria ludentium
reguntur. Et licet Doctores advertant, tex-
tus Juris allegatos loqui deis, qui non tem-
mel vel bis, aut ad breve tempus recreatio-
nis gratia, & in modica quantitate inferint;
sed de iis, qui ejusmodi Ludo prohibito de-
siderant, id est, crebro, & per longum
tempus ludant: nihilominus plerique no-
tant, Religiosos adhuc magis Lufum ale-
arum dedecere, simulque ab ipsis propter Sta-
tum perfectiorum, & scandalum, posse
gravius in hoc genere delinquere.

112. CONCL V. Lufus alearum etiam
Laicis est de Jure prohibitus. Patet hoc tum
ex c. cap. 1. dis. 35. tum ex I. *Alearum C.*
de Religiosis & sumptibus famavarum, ubi ale-
arum ultra generaliter prohibetur, adeo ut
nullileatus in publicis, vel privatis domibus,
vel locis ludere, neque inspicere: & si contra
statum fuerit, nulla sequitur condemnatio, sed
solutum redditus, & achenibus competenter
reputatur ab iis, qui deducuntur &c. Hoc ibi:
Cujus quidem saluberrimae constitutionis
(qui ultimam ubique terrarum estet in
vigo) ratio ibidem redditur: quia quidem
sic ludentes proprias perderunt tub-
stantias, & consequenter blasphemare, id
est, Deo maledicere conantur.

113. CONCL VI. Utrum is, qui Ludo
prohibito aliqui est lacratus, tenetur ad
illius restitutionem, variant Doctores. Af-
firmant D. Thomas in 4. dis. 15. queb. 2.
art. 4. Richardus, & ali. Communior ca-
men sententia tenet, acquista Ludo pro-
hibito posse retineri, neque necessario in
Foro conscientie restituenda, donec per
sententiam Judicis restituatur. Ita
Covarruvias in cap. *Pecuniam, de Reg. Jur.*
in 6. §. 4. n. 1. Lessius in cap. 26. n. 17. San-
ning, & ali. Ratio est: quia contractus
Ludi Jure nature haberet vim transferendi
rerum dominium: Ius autem tum civile, tum
Canonice, esti prohibet Ludem alearum,
nulibz tamen prohibet translationem
domini, neque irritum redditi contractum
Ludi, sed solum concedit perdenti repeti-
tionem in Judicio, adeo ut per sententiam
Judicis recuperari debet amissum; prout
desumitur ex cratis supra n. 112. textibus
Juris. Unde infertur, non sufficere, ut
repetito privatim fiat, aut etiam, ut fiat
in Judicio, nisi sequatur condemnatio, qua-

v. 20.2

victor jubeatur restituere: de hac enim lo-
quitur Ius 4. c. ac proinde ante secutam
condemnationem Judicis victor nihil tene-
tur restituere. Lessius n. 19. Layman cit.
esp. 21. n. 2. & ali.

114. CONCL VII. Quantum ad alteram
partem Questionis actinet, *Sponsio* est con-
tractus, in quo duo aut plures de veritate
vel eventu aliquis rei contendentes, sibi
vicissim aliquid spondent, ut eius sit, qui
veritatem sit affectus. Ita in re communis.
Et quidem Sponsionis contractus est
Ludo valide affinis, ac proinde, quia de
Ludo dicuntur, possunt servata proportione
ad hunc contractum applicari.

115. Quares autem, an certus de even-
tu, vel veritate rei, possit nihilominus
Sponsionem inire, aquae inde lucrum acci-
pere? Rsp. regulariter loquendo non posse.
Ratio est: quia tunc vel error da causam
contractus; neque enim quicquam censeatur
esse spondere cum eo, qui habet certitudinem
reis; vel fatem non levatur aequalitas,
cum his, utpote certus, nulli periculo per-
dendi esse exponat, bene tamen alter.

116. Dicitur, *regulariter loquendo:* Nam
in primis ille, qui a principio certus vide-
batur de veritate rei, quam sustinebat, si
postea altero pertinaciter contradicatur, ac
spondere voleat, incipit formidare, &
dubitare, adversens, jam alias contingit,
ut decepitus fuerit etiam in iis, que sub
prior certa apparuerint; poterit tunc licet
lucrari, proper aliquate illud periculum,
qui in sua extirpatione se exportent. Ita Lu-
go cit. dis. 5. n. 71. Molina, & ali.

117. Deinde si habens certitudinem pro-
tulatur alteri, te eis certum, nee velle,
nece posse spondere, eo quod nulli periculo
se exponat, & tamen ille alius concedat,
velutque spondere, non obstante certitudi-
ne illa, multo Doctores volunt, Sponsio-
nem acceptari, lucrumque retinendi posse.
Rationem dant: quia tunc nulla interven-
tia, aut injuria, sibiique debet alter im-
putare suam temeritatem. Sunt tamen alii
Doctores, quid negant; eo quod tunc non
seruerat aequalitas, quae requiratur ad con-
tractum Sponsionis, ut tunc aliquale per-
iculum iubet, posuisse & vincere, &
vinci. Lugo ibidem n. 7. & ali. In praxi
expeditius erit, legi dicta num. praec.

118. Quares, quid sententia de jura-
mento, & Voto non amplius ludendi, vel
spondendi? Rsp. I. Quavis Lufus ludus se-
cundum se fit res indifferens, & que potest
ex quantitate pecunie Ludo expeditum, tunc

ex quantitate pecunie Ludo expeditum, tunc

ex quantitate pecunie Ludo expeditum, tunc

ex quantitate pecunie Ludo expeditum, tunc